

Zaključak

Djelo i osoba Isusa Krista temelj je kršćanstva, Mnoge povijesne i društveno-političke okolnosti utječu na promjenu i preoblikovanje određenih kršćanskih tradicija. U crkvi se nastavlja djelo koje je Isus Krist, Bogočovjek, u svojem zemaljskom životu započeo i koje će trajati do njegova ponovnoga dolaska. »Božja crkva je otajstvo vjere i spasenja. Ona sudjeluje u velikom i dramatičnom procesu napetosti između božanske svetosti i ljudske slabosti. Svetost, božanstvenost i nerazorivost Crkva prima od svog božanskog utemeljitelja, a ljudska slabost, grešnost i nepostojanost dolazi od njezinog ljudskog elementa« (Kolarić, 2002: 16).

Običaji su jedna od značajnih etničkih osobitosti svake društvene zajednice koje oblikuju cjelokupan narodni život. »To su iskustvom i navikama stvarane nepisane odredbe i zakoni koji su odgovarali potrebama života jedne društvene zajednice, te ulaze u stalnu uporabu i postaju neophodni u životu ljudi, utječući djelomično i na cjelokupan život i rad te zajednice« (Alaupović-Gjeldum, 1999: 149). Dakako, s vremenom se običaji mijenjaju i gube svoj prvobitni smisao i značenje, ali se mnogi održavaju i onda kada prestaju razlozi za njihov opstanak i kada ljudi koji ih se pridržavaju više ne znaju njihov smisao, neosviješteno nastavljajući ono što su činili njihovi preci (usp. *ibid.*).

U ovom smo radu pokušali prikazati i analizirati krštenje iz dvojake perspektive: 1) *sakramentalne* – krštenje kao jedan od triju inicijacijskih sakramenta i osnovnih elementa kršćanske doktrine, 2) *običajne* – sakrament krštenja kao polazište i oslonac običajnog kompleksa (dakle praktično) s postojećim i važnim prisustvom u načinu života i svakodnevicu Hrvata. To su dvije strane jedne pojave koja

valja biti istražena u različitim dimenzijama – povijesnoj, prostornoj, antropološkoj i ideološkoj – kako bi se uzela u obzir mnogostrukost čovjekova poimanja života i sebe samoga, a povezano s religijskim i kulturnim vrijednostima čovječanstva uopće. Upisivanje religijskih fenomena u svakodnevni život čovjeka nedvojbeno pokazuje prožimanje sakralnog i profanog, iskazujući duboku ljudsku potrebu za shvaćanjem svog ishodišnog i krajnjeg odredišta, cikličnosti života i težnju za onim nadnaravnim, duhovnim, božanskim, kojoj je krajnji cilj približiti se Bogu, postati bogolikim. Tijekom ovog istraživanja potvrđene su početne pretpostavke o simbiozi religijskog i folklornog u ritualu krštenja, čime se ističu korelacijske vrijednosti obitelji, tj. kohezijska sredstva pojedinca i društva te veza između božanskog i ljudskog.

Sakrament i obredi neraskidivo su povezani s poviješću, s etničkom, subetničkom i religijskom pripadnošću njihovih nositelja i posebnostima njihove kulture. U Hrvatskoj, osim domicilnog hrvatskog stanovništva, stoljećima žive i predstavnici drugih etničkih zajednica, noseći svoje religijske tradicije. Katoličanstvo je u Hrvata prisutno od samog početka njihova doseljavanja i življenja na ovim prostorima; doživjelo je niz promjena i društveno-političkih uređenja, unatoč svemu zadržavajući svoje temeljno i iskonsko određenje kao Kristove organizacije. Danas gotovo da nema smetnje za sudjelovanje Crkve i za ispunjavanje kršćanskih obreda u životnom ciklusu čovjeka. Izvršavanje određenih obreda ne bazira se toliko na duhovnoj potrebi, ne proizlazi iz iskrene vjere, nego prije iz želje da se osigura zdravlje djeteta i da se u život unese određena ritualnost.

Provedenim istraživanjem nastojali smo uočiti i zabilježiti postoji li veza između religijskih i folklornih čimbenika u prakticiranju sakramenta krštenja te u kojoj se mjeri oni isprepleću i izjednačavaju i/ili koliko se međusobno razlikuju. S obzirom na postavljenu hipotezu istraživanja – kršćanska tradicija i folklorno-obredna ritualnost očuvane su pri krštenju – valja nam zaključiti kako se religija

i narodna tradicija prepliću i nadopunjuju, ponekad čak i do mjere nedjeljivosti. Baveći se najprije pastoralno-liturgijskim značajkama samoga sakramenta u Katoličkoj crkvi, a zatim narodnim običajima i vjerovanjima u tradicionalnoj kulturi i svakodnevici prema pisanim i usmenim izvorima koji su već tiskani i arhivirani, uočili smo neke bitne značajke i konzistentnosti koje su održane do današnjih dana, o čemu svjedoče odgovori prikupljeni metodom intervjua posebno za potrebe ovog projekta na području Hrvatske. U konačnici možemo zaključiti kako je cilj provedenog istraživanja – otkriti dodirne točke između svetog sakramenta kao što je krštenje, i tradicionalnog obrednog sustava povezanog s rođenjem, krštenjem i nadijevanjem imena djetetu – postignut.

Baveći se definiranjem pojmova sakramenta i obreda, zaključujemo kako veliki broj ispitanih (iako ne izravno upitan o tome) ne razlikuje te pojmove, što je vidljivo u sljedećem: nerazumijevanje samoga obreda krštenja: ispitanici (laici) nisu jasno definirali ili barem razgraničavali elemente koji su dio samoga rituala krštenja od onih koji su dio narodne (obiteljske tradicije); nerazumijevanje sakralnosti i otajstvenosti samoga misterija krštenja, ispitanici (laici) poistovjećuju sakrament kao čin milosti u kojem se objavljuje Bog po svom sinu Isusu Kristu s obrednom radnjom krštenja. Iako u oba slučaja na vidjelo izlazi neznanje ili neimanje (drugog) valjanog razloga krštenja (osim onog: »da se to obavi«, »tako kažu stari«, »svi tako rade«), ne treba takvo prilagođavanje kolektivnim tendencijama i vrijednostima određivati kao nelegitimno, već kao obrazac koji odražava svijest i stanje društva.

Bez neposrednog uspoređivanja dvaju aspekata istaknut je kontrast između detaljne obrade obreda krštenja kao ukupnosti obrednih radnji (molitve, Vjerovanje, odricanje od sotone, krštenje, sjedinjenje s Kristom itd.) i općeljudskog (narodnog) shvaćanja krštenja kao prakse koja u potpunosti uvodi čovjeka u društvenu zajednicu te ga približava Crkvi i Bogu, oslobađajući ga od iskonskog grijeha,

osiguravajući mu zdrav, sretan i dug život u obilju i blagostanju. Taj je kontrast bio izvorištem mnogih zanimljivih spoznaja o isprepletenosti duhovne i materijalne kulture, koja je u kontekstu krštenja ukazala i na korijene pretkršćanstva unutar kršćanskih praksi. Stoga se ne jednom nametnulo pitanje: što čini korijene ove tradicije toliko zdravima da je brojni potresi u nacionalnoj povijesti i preokreti u socijalno-ekonomskom i duhovnom aspektu nisu uspjeli izbrisati iz kolektivnog sjećanja? Na postavljeno pitanje odgovore smo djelomično dobili u razgovorima s intervjuiranim osobama, dok smo ostalo pokušali rekonstruirati na temelju prijašnjih vjerovanja i rituala povezanih s životnim ciklusima. Tu se izdvajaju dominantni zaključci: biti dobro, postići zdravlje i blagostanje, stupiti u kontakt s Bogom, biti u Božjoj milosti, učvrstiti svoju vjeru.

Ti su razlozi do današnjih dana ostali (neki u većoj, neki u manjoj mjeri) isti. Svakoj od anketiranih osoba na prvom je mjestu odnos prema krštenju kao smislenom činu, postupku i ritualu. Većina kao razlog obavljanja rituala i krštenja svoje djece navode težnju za dobrim, za blagostanjem, za slijeđenjem duboko kodirane kršćanske vjere i moralnih obveza koje proizlaze iz nje. Pokazalo se da u stvarnosti Hrvati osjećaju osobito poštovanje prema krsnim kumovima. Veza između krsnog kuma i kumčeta često ima snagu ravnu (čak i veću) od rodbinske. Kumstvom kum postiže pridruživanje obitelji svog kumčeta, dobiva posebno značenje za njega kao duhovni roditelj, životni mentor ili barem kao pouzdan prijatelj. Simbolika vode, svjetla i bijele haljine (simboli koji nose duboki mistični smisao) također je vrlo važna u poimanju krštenja i krsnih relacija između Boga i čovjeka.

Sakramentom krštenja čovjek se pritetjelovljuje Kristu i postaje član – ud Crkve, koja je "Kristovo tijelo". Osim toga krštenik se identificira i kao član šire zajednice, preuzimajući ona obilježja koja imaju i ostali članovi. Krsni obred pritom poprima dvostruko određenje: sakramentalno i folklorno, ali temeljeno na istim propisima koji se

samo različito realiziraju, ovisno o kontekstu. U onom folklornom dolazi do pojednostavljanja propisa koji su zapisani u kanonu radi lakše narodne izvedbe, a u liturgijsko-obrednom do nadopunjavanja i obogaćivanja obreda onim ritualnim smislenim nijansama koje su bliže i razumljivije svakodnevnici ljudi. Bit tih tradicionalnih folklornih dopuna ne treba obavezno ili doslovno shvaćati kao ostatke poganstva ili praznovjerja, kao nešto nepravilno i štetno za katoličku religiju. Radije ih treba shvaćati kao njezin jasniji prijevod, kao predviđanje blagostanja i zdravlja koje podržava i jača vjeru kršćanina (usp. Dimitrova, 2015: 108).

Krštenje je jedinstven kršćanski duhovni proces ili, bolje rečeno, tek početak procesa kojim čovjek postaje Božjim, sudionik njegove smrti i slavnog uskrsnuća te vječnog života. U svom temelju to jest sakrament koji je ustanovio sam Isus, inicijacijski moment ulaska u Crkvu, Kristovo tijelo. Kao dio bogoslužja izvodi se prema kanonskim propisima, u skladu s obredno-liturgijskim pravilima. Iako iz sakramentalnog obreda postaje dio običajne prakse, svoj religijski značaj i značenje nikada ne gubi. U tom kompleksu njegovo se određenje proširuje i nadopunjuje onim značajkama i praksama relevantnima za čovjekovo shvaćanje božanskog, svog odnosa prema Bogu i za shvaćanje sebe sama. Takav pristup nimalo lako određivoj tematici razgraničenja religioznog i folklornog omogućuje veću objektivnost, punoću i analitičnost suvremenih istraživanja, a odatle i korisne reference i osnovu za zaključke, odnosno širu tematiku za specifičnosti hrvatskog kulturnog naslijeđa i bogatstva nacije.